

TROTTOIRBIJEN

Theo Peeters

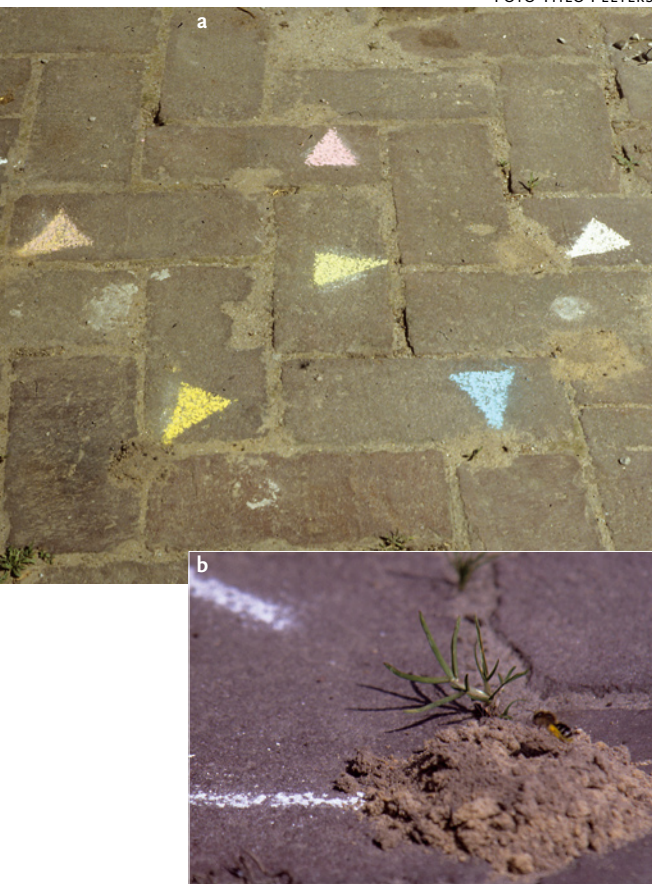
t.peeters@science.ru.nl

Als je hoopjes zand tussen de stoeptegels ziet, denk je meteen aan mieren. Die hebben immers vaak hun nest in het zand onder de bestrating, zoals tuinbezitters wel weten. De meeste mensen zullen verrast zijn te horen, dat het ook wilde bijen en graafwespen kunnen zijn die de hoopjes zand hebben opgeworpen.

Van 1987 tot en met 1990 woonde ik, samen met een groep vrienden, in een boerderij op de Pijnendijk te Moergestel. In die tijd ging een vuurtje branden dat nooit meer zou doven.

Ik raakte namelijk geboeid door de bijen- en wespenfauna om me heen en besteedde veel tijd aan gedragswaarnemingen op en rond de boerderij. Daar was voldoende te beleven. Tussen de stenen van de boerderijmuren, de klinkers van het erf en in het hout van de fruitbomen, ving ik maar liefst 28 soorten wespen en 27 soorten bijen.

FOTO THEO PEETERS

Figuur 1 a. Gemarkeerde nesten van zandbijen bij de boerderij te Moergestel. Door de nesten en de bijen te merken kon allerlei wetenswaardigs over deze bijzondere dieren ontdekt worden. b. De roodpootgroefbij *Halictus rubicundus* boven het nest.

NESTEN

Als je kleine ‘molshoopjes’ van geel zand rond een gaatje in de grond ziet, vaak in groepen, weet je dat het niet om mieren gaat. Bij nesten van mieren is het zand niet in zulke stevige, afgeronde hoopjes gestapeld, maar heeft het een meer losse structuur. Vaak zie je bij mierennesten bovendien de werksters uit de nestgang naar boven komen met zandkorrels tussen de kaken.

De graafwespen die we tussen trottoirtegels aantreffen zijn vaak geelzwart gekleurd (*Cerceris*, *Crabro*, *Oxybelus* en *Philanthus*). Zij vangen insecten als prooien voor hun larven. Bijen zijn meer behaard en verzamelen stuifmeel voor hun larven, dat ze aan de achterpoten en onder het achterlijf hun nest binnendragen.

Figuur 2. De witbaardzandbij *Andrena barbilabris* tussen de stoeptegels.

Figuur 3. *Lasioglossum sexstrigatum*.

DE ROODPOTIGE GROEFBIJ

De roodpotige groefbij *Halictus rubicundus* was bijzonder algemeen tussen de klinkers van het erf. En al snel werd ik nieuwsgierig naar het leven van deze groefbij. Enkele jaren heb ik nesten en dieren van deze soort gemerkt en gevolgd (fig. 1). Geduldig turend in de hete zon, met pen en papier in de aanslag, ontdekte ik dat:

- de vrouwen hun nesten dicht bij elkaar in de ondergrond graven
- de eerste vrouwtjes begin april verschijnen en tot begin september vrouwen actief blijven
- ze op een mooie middag in mei zo'n vijf maal uitvliegen om voedsel te halen
- ze voor een stuifmeelvlucht gemiddeld 28 minuten (minimaal 5, maximaal 46) wegblijven
- er zich soms wachters in het nest bevinden
- de eerste mannetjes pas begin juni verschijnen en tot begin september rondvliegen
- de belangrijkste vijand op ons erf de groefbijendoder *Cerceris rybyensis* was, een graafwesp die vanaf begin juni ook op het erf nestelde. Slechts één keer kon ik een vrouwtje van de koekoeksbij *Sphecodes gibbus* betrappen in de nestkolonie.

TROTTOIRBIJEN

De roodpotige groefbij kunnen we in Nederland regelmatig aantreffen in de stedelijke omgeving. Ook enkele andere bijen nestelen graag tussen bestrating, zoals de witbaardzandbij *Andrena barbilabris* (fig. 2) en de gewone franjegroefbij *Lasioglossum sexstrigatum* (fig. 3). En in het centrum van Tilburg ontdekte ik in 2006 nog zo'n soort: de breedkaakgroefbij *Lasioglossum laticeps*. Al deze bijen hebben een voorkeur voor droge en warme milieus gemeen. Ze nestelen in groepen en hebben geen specifieke voedsel-eisen. Het warme stadsklimaat en het grote aanbod aan nestplekken en voedsel in de stad zijn dan ook zeer aantrekkelijk.

Toch weten we nog maar weinig van de bijenfauna van onze steden, eenvoudigweg omdat het meeste onderzoek in de natuur plaatsvindt. Dat is jammer, want het zijn boeiende beestjes. Het zou zeer de moeite waard zijn om niet meteen in de auto te stappen als we van de natuur willen genieten, maar eerst eens bij de eigen voordeur omlaag te kijken. Daar valt nog genoeg te beleven.